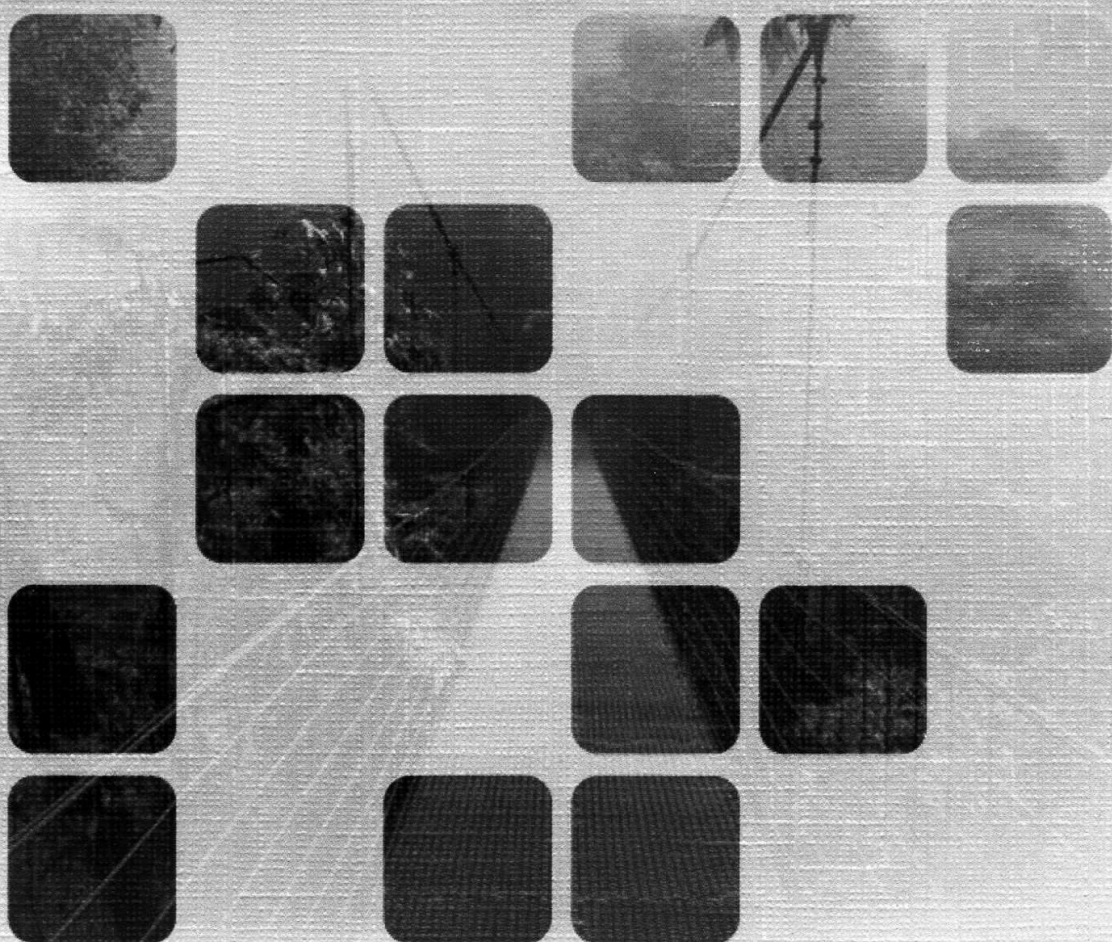

До 25-річчя підготовки спеціальності
«ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»
в СумДПУ імені А.С. Макаренка

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Міністерство освіти і науки України

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

**Кафедра практичної психології
Лабораторія методології практичної психології**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Суми

Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка

2016

УДК 159.9«312»(082)

ББК 88я43

А 43

Рекомендовано Вченою радою СумДПУ імені А. С. Макаренка
(протокол № 11 від 25 квітня 2016 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Кузікова С. Б. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Заступник головного редактора:

Щербакова І. М. – кандидат філософських наук, доцент, завідувач лабораторії методології практичної психології кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Відповідальний секретар:

Пасічник Н. О. – кандидат психологічних наук, викладач кафедри практичної психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Члени редакційної колегії:

Щербак Т. І. – кандидат психологічних наук, доцент;

Пасько К. М. – кандидат філософських наук, доцент;

Вертель А. В. – кандидат філософських наук, викладач.

А 43 Актуальні питання сучасної психології : збірник наукових праць /
[за ред. : Кузікової С. Б., Щербакової І. М., Пасічник Н. О.]. – Суми : Вид-во
СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 266 с.

ISBN 978-966-698-221-2

У збірнику подаються наукові праці студентів, аспірантів, викладачів, що висвітлюють актуальні проблеми психології, теоретико-методологічні та практичні результати наукових досліджень.

До збірника включено наукові статті учасників III Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих вчених та фахівців у галузі психології «Актуальні питання сучасної психології» (Суми, 20 травня 2016 р.).

ISBN 978-966-698-221-2

УДК 159.9«312»(082)

ББК 88я43

© Колектив авторів, 2016

© Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Бабіна К. О. Синдром емоційного вигорання у студентів	6
Бабюк А. В. Особливості прояву інтроверсії та екстраверсії у міжособистісному спілкуванні.....	9
Бицан І. В. Весільні традиції та обряди стародавньої китайської культури	14
Васюхно Є. С., Чижиченко Н. М. Агресивність та її прояви у молодших школярів	18
Вертель А. В., Вертель В. В. Е. Фромм та Г. Маркузе: два погляди на проблему свідомості у фрейдомарксизмі.....	23
Воронина С. Н. Формирование финансовой грамотности детей в семье: социально-экономический и социально-психологический аспекты	28
Гаврикова О. А. Ментальна репрезентація та особливості відчуття щастя у ранньому дорослому віці	37
Говорун Д. О. Особливості тактичного мислення футболістів.....	41
Головач І. А. Особливості сімейних цінностей в українців та англійців	45
Голубнича В. О., Чижиченко Н. М. Психологічні особливості прояву кохання в юнацькому віці	48
Горінова Ю. Є., Чижиченко Н. М. Психологічні особливості прояву фрустраційної толерантності особистості	52
Горбунова А. В. Психологічні чинники суїцидальної поведінки у юнацькому віці	56
Горова І. М. Дослідження часової перспективи та саморегуляції в ранньому юнацькому віці.....	60
Дарвиш В. В. Этнокультурные традиции элиты в Германии.....	65
Демочка Ю. В., Чижиченко Н. М. Темпоральні особливості особистості	70
Дербеньова Ю. В. Прийоми і методи запам'ятовування.....	74
Деркач Г. Ю. Особливості оцінки сприймання часу людьми різного віку.....	77
Долгозвяга О. О. Особливості професійного самовизначення у юнацькому віці	81
Ефимчик Б. И. Эмансипация женщин в традиционном обществе: социальные и социально-психологические аспекты (на примере Ирана)	85

Зеленська А. Б. Психологія стресів в управлінні та шляхи їх розв'язання.....	92
Зінич В. Г. Феномен ксенофобії у підлітковому середовищі.....	95
Ілляшевич А. А., Стадник Г. А. Психологічні особливості феномену інтернет-адикцій в молодіжному середовищі.....	99
Кассаб Бассем, Кривошеенко Е. Особенности перевода арабских пословиц на русский язык	103
Коваленко В. В. Психологічний аналіз агресивної поведінки підлітків	106
Ковбаса І. М. Психологічні особливості страхів у молодших школярів: теоретичний аспект.....	111
Колоусенко Т. М. Дослідження властивостей уваги у молодших школярів.....	115
Котова А. Ю. Теоретичні аспекти міжособистісних стосунків.....	119
Лакатош Я. М. Природа комплексу неповноцінності.....	122
Левіт В. Д. Особливості самоставлення педагогів і психологів з різними атрибутивними стилями	125
Лепешко А. В. Особливості соціальних страхів в юнацькому віці.....	129
Лініцька Є. Т. Особливості девіантної поведінки акцентуйованих підлітків	132
Миколенко О. О. Особливості мотивації досягнення успіху та самореалізації студентів.....	136
Михайлик Ф. В. Образ молодёжи в социальной рекламе	141
Могілат Д. О. Вивчення кар'єрних орієнтацій студентів	145
Моїсеєнко Н. М. Психосоціальні аспекти задоволеності життям у старості.....	148
Мординська М. М. Особливості образу «Я» у дітей із вадами слуху: теоретичний аспект.....	152
Назаренко І. О. Емпатія як процес моделювання уявного «Я» в творчій діяльності.....	157
Набок М. М., Саєб Амлех Національна природа героя українських народних дум	161
Овчаренко А. М. Конфліктність і сумісність у молодих подружніх парах	166
Пантюх М. Ю. Емпіричне дослідження соціально-психологічних чинників, що впливають на успішність навчання студентів	170
Пасько К. М., Ілляшевич А. А. Селфі залежність як феномен сучасного мультикультурного світу	174
Пахненко Н. С. Стилі виховання в сім'ях, що виховують дитину з особливими потребами	178

Постоленко К. М., Чижиченко Н. М. Психологічні особливості установок особистості	181
Роденко М. М. Характер та його особливості	185
Сабол Д. М. Етнічна обізнаність та компетентність як фактори формування етнічної свідомості школярів	188
Саганович Д. О., Коршик Т. Ч. Феномен родительства в современном обществе: социально-психологическое измерение	192
Сахарова І. О. Концептуальний аналіз гуманістичної психології	198
Сивокозова І. В. Атрибутивний стиль особистості в ускладнених умовах професійного функціонування	203
Сімбірзова О. О. Особливості прояву тривожності та чинники її формування в юнацькому віці	207
Стадник Г. А., Пісклова Є. С. Комп'ютерна ігрова залежність як хвороба ХХІ століття	210
Степаненко В. В., Пасько К. М. Психологічні особливості стресостійкості військовослужбовців частини постійної дислокації та зони антитерористичної операції	215
Стрельцова А. О. Психотипы пользователей онлайн-игр	219
Тарасенко О. В. Впевненість у собі як соціально-психологічна характеристика у підлітковому віці	226
Терещенко І. В. Дослідження особливостей особистості військовослужбовців	230
Титарєва К. В. Взаємозв'язок лідерських здібностей з характером та темпераментом у старшокласників	234
Усікова М. О. Емпіричне вивчення психологічних особливостей емоційного інтелекту в юнацькому віці	239
Хаддад Моханнад, Бадер Дауд, Аль Фалахат Маджд, Ворона Н. А. Християнские праздники в Иордании	243
Щербак Б. О., Сахарова І. О. Вплив розлучення на готовність жінок до материнства	247
Щербак Т. І., Сахарова І. О. Психологічна готовність жінки до материнства	251
Щербакова І. М., Голуб Г. В. Емпіричне дослідження свободи і відповідальності в системі смисложиттєвих орієнтацій студентів-психологів	255
Якушко Ю. В. Українські та російські вчені про феномен лідерства у старшокласників	262

перше місце виступає виховання. А починаючи з підліткового віку, важливу роль у формуванні характеру відіграє самовиховання [6].

Висновки. Отже, характер – це індивідуально-своєрідне поєднання постійних суттєвих властивостей людини, які проявляються в її поведінці. Відмічаючи, що у людини певний характер, ми тим самим розкриваємо систему її відношень до дійсності і одночасно закріплений, звичний образ її поведінки в певній ситуації як спосіб здійснення цих стосунків.

Характер виникає і формується в суспільстві. Типові риси суспільства проявляються в характері кожної людини по-різному, залежно від її інтересів, здібностей, почуттів, мотивів. Дійсно характер – це особливі прикмети, які набуває людина в процесі життя в суспільстві. Характер пов'язаний з іншими сторонами особистості, зокрема з темпераментом та здібностями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Немов Р. С. Психология. Учеб. для студентов высш. пед. заведений / Р. С. Немов. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997. – 405 с.
2. Грановская Р. М. Элементы практической психологии. – СПб.: Свет, 2000. – С. 243-247.
3. Маклаков А. Г. Общая психология / А. Г. Маклаков – СПб.: Питер, 2000. – 373 с.
4. Рубинштейн С. Л. / Основы общей психологии: В 2 т. – Т. II. – М., 1989. – 245 с.
5. Мерлин В. С. Психология индивидуальности / Выбр. психол. труда. М., 1996. – 158 с.
6. Психология современного подростка / под ред. Д. И. Фельдштейна. М., – 1987. – 136 с.

УДК 373.5:159.922.4

Сабол Д. М.

старший викладач кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІППО, Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)

ЕТНІЧНА ОБІЗНАНІСТЬ ТА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ

Тези піднімають питання важливості обізнаності школярів у царині українського етносу. Найближчий приклад народу, зокрема народне мистецтво, може слугувати ознакою ідентичності індивіда, обізнаність та компетентність школярів у цій сфері виступають як фактори формування етнічної свідомості у майбутньому.

Ключові слова: етнічна свідомість, етнічна обізнаність, етнічна компетентність, дошкільники, школярі, формування, почуття, виховання.

Державна Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, оновлена, прийнята в червні 2015 року, визначає морально-світоглядні якості українського етносу основою формування національних цінностей особистості.

Виховувати патріота своєї держави – це формувати його свідомість – національну, громадянську, етнічну.

У дитячому віці говорити про національну та громадянську свідомість – зарано, бо ці форми свідомості формуються протягом життя. А на етнічній свідомості варто зупинитись, але для дошкільників та учнів початкової школи варто говорити про етнічну обізнаність, для середньої та старшої школи – про етнічну компетентність.

Що таке етнічність? Це – та культурно-історична своєрідність, що відрізняє один народ від іншого і виступає основою формування нації. Етнічна специфіка кожного народу визначається мовою, традиціями, особливостями проявів культури, обрядів, художньої творчості, звичаїв, що визначає належність індивіда до певної нації [5].

Як маленька дитина починає формуватися спочатку в лоні матері, а потім в колі сім'ї, так і на суспільному рівні дитині варто формуватися саме в рамках рідної культури, яка на генетичному рівні є найближчим і найпрямішим каналом передачі інформації. Саме рідний етнос з його культурою виступає тою колискою, в якій формується і виховується маленька особистість [9]. Виходячи з цього головне завдання педагогів – виховувати у дітей шанобливе позитивне ставлення до всього свого.

Для формування етнічної свідомості важливо мати зразок для наслідування, причому не стільки далекий ідеал, скільки найближчий приклад народу. Витвори народно-прикладного мистецтва можуть слугувати ознакою ідентичності індивіда. Маленька особистість може судити про себе як про представника певного етносу завдяки знакам своєї національної належності. І саме народно-прикладне (ужиткове) декоративне мистецтво може допомагати в цьому на ряду з іншими видами народної творчості.

Ще Г. С. Сковорода, розвивав ідею духовного народження людини через засвоєння нею культури – мови, релігії, мистецтва, науки, ремесел, сімейних відносин, державного управління, традицій і звичаїв. Виходячи з

вищеописаної теоретичної позиції, можна стверджувати, що через засоби рідної народної культури можна допомагати людині в набутті свого Я, власній ідентифікації, усвідомленні себе [1].

Як один із виявів суспільної свідомості, мистецтво будь-якого народу має позитивний вплив як на тих, хто виготовляє виріб, так і на тих, хто споглядає його.

Важливу роль у розвитку особистості відіграє середовище, в якому зростає дитина, зразки культури та витвори мистецтва, і народного зокрема. Пізнання народного мистецтва, споглядання і заняття ним будуть робити спонукати формуванню позитивного ставлення та любові, бо у формуванні будь-якої із форм свідомості важливі зовнішні чинники, внутрішні умови та їх «трансформація» в людині. Якщо це все буде подаватись педагогом з позитивом – це і буде впливати на позитивне ставлення дитини.

Українське народне мистецтво віддзеркалює історію, художню творчість та світогляд народу; воно є тією історико-культурною цінністю, в якій український етнос закарбував бачення навколишнього світу, красу і неповторність оточення крізь символічну призму, притаманну лише йому [9].

Дитина, етнічно обізнана та компетентна, сприймаючи, розуміючи, відтворюючи та емоційно оцінюючи витвори українського народного мистецтва, вибудовує у своїй свідомості свій етнічний образ світу [9].

У процесі роботи над етнічною обізнаністю та компетентністю важливі образи і почуття, а почуття, як відомо, пов'язані з емоціями. Безпосередня участь дітей у будь-якому дійстві, пов'язаному з народним мистецтвом, залишить неабиякий слід в їхній душі і буде споріднювати дитину зі своїм етносом, що викликає любов до себе, родини, народу і країни, а це ті речі, які в майбутньому ці діти будуть захищати, бо з малечку вони будуть для них рідними.

Значущість естетичних емоцій в житті людини і дитини виражається також в їх функціях. Важливою є відображувально-оцінювальна функція. Маються на увазі процеси, за яких людська психіка через емоції оцінює значущість предметів і ситуацій для досягнення цілей і задоволення потреб; вони є тією системою сигналів, за допомогою якої

суб'єкт дізнається про значущість теперішніх, минулих і майбутніх подій, або про значущість та цінність побаченого.

Як стверджував С. Д. Максименко: «Саме в період розвитку дитини відбувається вrostання її в культурне, професійне, суспільне життя дорослих. Це ще раз вказує на взаємну зумовленість, органічний зв'язок і внутрішню єдність моментів змісту і форми у розвитку особистості. Іншими словами, має здійснюватися «навчання, що виховує і розвиває» [8].

Варто зауважити, що будь-який творчий процес для дитини слугує розвитку її уваги, уяви, пам'яті, під час занять покращується дрібна моторика, активізуються міжпівкульні зв'язки, що позитивно впливає на мисленнєві та пізнавальні процеси, гармонізується емоційна сфера, дитина заспокоюється, зникає скутість, тривога, переживаються позитивні емоції. Але, якщо в цей момент підключити народну тематику, то якраз дитиною і буде переживатися та гама почуттів і дій маленької людини, яка через діяльність (творчу в даному випадку), через новий свій досвід опосередковано підпадає під формування обізнаності та компетентності в етнічній царині, тобто інформація не нав'язується, а все відбувається легко, спокійно і невимушено. В даному випадку етнічна обізнаність буде формуватися через побачене, сприйняте та через дію.

Доносячи дітям інформацію про народне мистецтво, важливо враховувати їхні вікові особливості і специфіку сприйняття ними інформації. Подібна робота повинна поступово давати дитині можливість зрозуміти своє коріння, свою ідентичність, хто ми є, що ми любимо і як ставимося до всього свого – це і буде етнічна обізнаність та компетентність, яка впливає на формування етнічної свідомості школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк В. Д. Поетика інформаційно-художньої свідомості. Еволюція форм і методів вираження інформації в контексті інтелектуалізації творчої свідомості / В. Д. Буряк. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського університету, 2001. – 340 с.
2. Буряк В. Д. Архетипно-інтелектуальний феномен національної свідомісної ідентифікації і публіцистичне мислення / В. Д. Буряк. – Львів : Вісник Львівського університету. Серія журналістики. Вип. 25, 2004. – С. 97-111.
3. Ганжа П. О. Таємниці українського рукомета / П. О. Ганжа. – К. : Мистецтво, 1996. – 124 с.
4. Зись А. Я. Художественное творчество и психология / А. Зись, М. Ярошевский. – М.: Наука, 1991. – 224 с.
5. Лозова О. М. Психосемантична структура етнічної свідомості : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / О. М. Лозова; Київський нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2008. – 479 с.

6. Малахов В. А. Імператив творчості (декілька міркувань з приводу нинішньої духовно-моральної ситуації) // В. А. Малахов, Т. О. Чайка. Збірник наукових праць АН України: Світогляд і духовна творчість. Ін-т філософії, – К. : Наукова думка, 1993. – С. 133-139.
7. Максименко С. Д. Особистість: прогноз розвитку і життєвий шлях / С. Д. Максименко // Психолог. – 2006. – №7. – С. 5-10.
8. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології. Т. 1 / С. Д. Максименко. – К. : Форум, 2002. – 320 с.
9. Сабол Д. М. Психологічні особливості формування етнічної свідомості в юнацькому віці засобами української народної вишивки: дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Д. М. Сабол; Київський університет імені Бориса Грінченка. – К., 2015. – 201 с.
10. Фурман А. Психокультура української ментальності / А. Фурман. – Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 148 с.

УДК 159.9:316.356.2

Саганович Д. О., Коршик Т. Ч.,
студенты, Белорусский государственный
экономический университет
(г. Минск, Республика Беларусь)
Научный руководитель: к. соц. н., доцент
Наумов Д. И.

ФЕНОМЕН РОДИТЕЛЬСТВА В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ

В статье рассматриваются трактовки феномена родительства в современном обществе, представленные в англоязычной психологии и социологии, анализируются перспективы семьи как социального института.

***Ключевые слова:** семья, родительство, дети.*

Постановка проблемы. Современная социология детально рассматривает вопросы существования и развития семьи, так как семья – один из самых важных социальных институтов и по сей день. Она создаёт личность человека на базовом уровне, определяя его важнейшие нравственные и интеллектуальные качества, социальные перспективы, возможности для самосозидания или саморазрушения. Семья есть основополагающее, фундаментальное условие существования социума, независимо от его географического положения, экономического развития и политического устройства.

Семья – ячейка общества, одна из форм представления родственных связей людей: мужа и жены, родителей и детей, братьев и сестёр, а также других родственников. Естественно, что она меняется по мере